

Naslov: „Feministički rječnik“

Naslov originala: „Feminist movement builders' dictionary“

Autorke: JASS

Prevod: Fondacija CURE

Lektura: Marija Vuletić

Dizajn i prelom: Peđa Miličević

Izdavačice: Fondacija CURE

Štampa: CPU

Tiraž: 300

MLADE ŽENE –
MIJENJAJU SVIJET

FEMINISTIČKI RJEČNIK

SADRŽAJ

Uvod.....	3
Feminizam/Feminizmi.....	9
Identitet i Različitosti.....	17
Moć i Znanje.....	25
Liderstvo i Organizacija.....	29
Država.....	37
Ekonomija.....	43
Reference.....	51

UVOD

Riječi su bitne

Mnogi aktivisti/kinje i učenjaci/kinje dijele mišljenje da se susrećemo sa „krizom diskursa“ u kontekstu građanskih akcija od lokalnog ka globalnom. Riječi, koje su nekada označavale radikalne vizije društvene promjene su usvojene od strane moćnijih grupa koje ih lišavaju njihovih originalnih značenja i politika. Primjerice, kada Svjetska banka odluči koristiti pojmove poput „osnaživanje“ i „participacija civilnog društva“, ti pojmovi poprime znatno drugačiji kontekst od onog u kojem se nalaze kada ih koriste aktivističke grupe. Budući da feministički/e aktivisti/kinje i graditelji/ce pokreta zavise od političkog značenja riječi, mi u JASS-u smo odlučili/e da stvorimo i patentiramo sopstvene definicije.

Evolucija JASS -ovog „Rječnika feminističke izgradnje pokreta“

Ideja za ovakav rječnik je proistekla iz JASS Srednja Amerika, gdje su se feministkinje i aktivistkinje, iz različitih društvenih pokreta, našle u situaciji da stvaraju nove riječi, kako bi što bolje opisale strategije i kontekste, budući da su već postojeće riječi izgubile svoje značenje. Alda Facio, kostarikanska femi-

nistička spisateljica, aktivistkinja i odvjetnica za JASS je napisala prvu verziju „Diccionario Feminista“ na španjolskom. Njen cilj je bio da „oslobodi riječi iz kutije, odnosno, mentalnog sklopapatrijarhalne paradigme“. Kako su se naponi JASS-a produbljivali u područjima Jugoistočne Azije i Južne Afrike, shvatili/e smo kako i sami/e tragamo za novim „inovativnim“ pojmovima, u cilju što tačnijeg opisa konteksta i dinamike moći u sklopu kojeg operiramo, kao i opisa mnoštva načina na koje su žene podvrgnute ugnjetavanju i na koje se opiru istom.

- Počeli/e smo stvarati englesku verziju Feminističkog rječnika kako bismo razvili/e zajednički jezik, historiju i osjećaj svrhe u sklopu JASS zajednice. Budući da je sve više ljudi davalo svoj doprinos razvoju rječnika, ubrzo smo shvatili/e potencijal ove publikacije da postane političko sredstvo pomoću kojeg definiramo svijet utemeljen na feminističkoj političkoj perspektivi - svijet koji prepoznaje kako je izobličenost socijalne, ekonomske i političke moći i privilegije osnova za neravnopravnost i nepravdu.

Izvori i svrha ovog izdanja

Prvo izdanje JASS-ovog Feminističkog rječnika na engleskom jeziku su uredile: Alda Facio, Lisa VeneKlasen, Valerie Miller, Srilatha Batliwala, Annie Holmes, Molly Reilly, Alia Khan, Maggie Mapondera, Natalia Escruceria i Anna Davies-van Es. Ovo izdanje se oslanja na stručnost i iskustva JASS-ove zajednice popularnih feminističkih edukatorica, učenjakinja i aktivistkinja iz 27 država Srednje Amerike, Jugoistočne Azije i Južne Afrike.

Kao i sva nauka, sadržaj ovog rječnika je odraz različitih tački gledišta, ispreplitanih identiteta, vrijednosti i iskustava onih koje su ga pisale i svih onih koje su doprinijele. Riječi i njihove definicije odražavaju i utjelovljene su u JASS-ovom pristupu feminističkoj izgradnji pokreta, te našoj analizi o pozitivnim i negativnim uticajima moći.

Kao takav, ovaj rječnik nije sveobuhvatan niti konačan, budući da niti jedno pojedinačno izdanje ne može prikazati čitav spektar i raznolikost ženskih glasova i ženskog znanja. Također, nije statičan, budući da je jezik živa materija, te se riječi i značenja riječi mi-

jenjaju u zavisnosti od vremena i prostora. Umjesto toga, nadamo se da će ovaj rječnik potaći svježe i inovativno političko razmišljanje, debatu i akciju, te poslužiti kao početna tačka za sve žene iz svih sfera života, na njihovom putu da razumiju i pregovaraju o sopstvenim razlikama, te da nađu zajedničko tlo.

Podijelite svoje znanje!

U to ime, pozivamo vas da doprinesete razvoju ovog rječnika. Tražimo i radujemo se vašim novim riječima i jasnijim definicijama. Recite nam s kojim definicijama ste suglasni, a s kojim niste. Oslanjamo se na sve čitatelje/ke da identifikuju i dopune nejasnoće – vezane za pojmove, kontekst ili značenje – budući da će sam čin identifikacije i ispravke, odnosno dopune onoga što smo izostavili doprinijeti kolektivnom našem razumijevanju ženskog iskustva i ženskog života.

Način na koji je rječnik uređen

Ovaj rječnik je podijeljen na šest dijelova s namjerom da se pruži konceptualni i praktični temelj za feminističku izgradnju pokreta.

- Feminizam/Feminizmi - društvene i političke teorije i koncepti
- Identitet i razlike - sastavni dijelovi naše ličnosti
- Moć i znanje - analiza moći i feministička proizvodnja znanja
- Država - institucije i prakticiranje državljanstva, demokratije i uprave
- Ekonomija - razlaganje trenutnog ekonomskog svjetskog poretka
- Feministički pokret izgradnje – organiziranje i vodstvo za stvaranje više nego samo ravnopravnog svijeta

Kako doprinijeti?

Šaljite svoje komentare na e-mail:
jass.dictionary@gmail.com

ili posjetite našu internet stranicu:
www.justassociates.org

ili facebook stranicu:
www.facebook.com/JASS4justice

U duhu definiranja pojmova započet ćemo definiranjem razlike između pojmova „feministička izgradnja pokreta” i „izgradnja feminističkog pokreta”:

Izgradnja pokreta je proces organizacije i mobilizacije šireg biračkog tijela koje ima direktne koristi od određenih društvenih, ekonomskih i političkih promjena; proces organizacije uključuje definiranje i izgradnju jasnog političkog programa (ili programa promjene), kratkoročne i dugoročne strategije, ciljeve, i akcije kako bi napravili/e promjenu koju žele. U ovom kontekstu, veoma je bitno razlikovati ideje feminističke izgradnje pokreta i izgradnje feminističkog pokreta (preuzeto od Srilatha Batliwala).

Izgradnja feminističkih pokreta je proces koji mobilizira žene, ženske organizacije (i njihove suradnike/ce ili pristalice) na putu ka ciljevima koji specifično zahtijevaju rezultate okrenute ka rodnoj ravnopravnosti - primjerice, akcije koje imaju za cilj ukidanje praksi poput obrezivanja ženskih genitalija, spaljivanje mladenke, abortiranje ženskih fetusa, nasilja nad ženama, također akcije čiji je cilj da postignu ravnopravnost državljanstva, prava na nasljedstvo ili zemlju, obrazovanja, zaposlenja, zdravstvene zaštite i/ili reproduktivnih i seksualnih prava.

Feministička izgradnja pokreta, s druge strane, bi se mogla definirati kao pokušaj da se feministička analiza i pitanja rodne ravnopravnosti uvrste u neke druge programe ili pokrete – klasični primjer su napori mnogih feministkinja da prodube analizu, ciljeve i strategije različitih pokreta širom svijeta poput, pokreta za okoliš, mir, ljudska prava, te pokreta za prava radnika i ratara. Feministička izgradnja pokreta također može uključivati izgradnju pokreta između žena iz različitih pokreta i programa. Na primjer, suradnja JASS-a iz Srednje Amerike sa braniteljicama ženskih ljudskih prava i sa drugim organizacijama u cilju izgradnje pokreta radnica, domorotkinja, pokreta za zemlju i okoliš kao i feminističkog pokreta.

**FEMINIZAM
FEMINIZMI**

ANDROCENTRIZAM - Oblik seksizma koji predstavlja muškarca kao prototip ili model za čovječanstvo i mušku perspektivu kao zadanu ljudsku tačku gledišta ili kao objektivnu stvarnost. U ovom obliku seksizma, muški životi i muškost su privilegirani i uzeti kao utjelovljenje cjelokupnog ljudskog iskustva, dok su ženski životi i ženstvenost shvaćeni i promatrani kao „drugi“ ili kao specifikum.

RAVNOPRAVNOST I RODNA RAVNOPRAVNOST

Sadržane u zakonu, kao osnovno pravo, odnose se na mjerljivu, ravnopravnu zastupljenost, i ravnopravan status žena i muškaraca. Rodna ravnopravnost ne znači da su žene i muškarci isti, ali da oni imaju ravnopravnu vrijednost i treba im pružiti ravnopravan tretman.

PRAVIČNOST - Pravda ili pravednost. Napori za društvene i političke promjene često nastoje osigurati ravnopravnost mogućnosti bez razmatranja velikih razlika u moći i socijalnoj prednosti među ljudima, koji stavljaju neke ljude u bolji položaj od drugih omogućavajući im da bolje iskoriste prilike. Žene ukazuju na rodnu ravnopravnost u razvoju, a pravičnost uzima u obzir razlike između ljudi i neravnomjernu raspodjelu, fokusirajući se umjesto ravnopravnosti u razvoju na ishod ili uticaj bilo koje akcije.

RAVNOPRAVNOST VS. PRAVIČNOST - U globalnom ženskom pokretu, dugi niz godina traje rasprava o tome da li smo trebali koristiti pojam „ravnopravnost“, „pravičnost“ ili oboje.

Iz perspektive ljudskih prava, pojam „ravnopravnost“ je bitan, jer to je jezik svih međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima, uključujući i Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW). Nadalje, „ravnopravnost“ je mjerljiv cilj koji države imaju zakonsku obvezu osigurati svim građanima. Ono što je najvažnije, ravnopravnost obvezuje države na uklanjanje svih oblika diskriminacije, te bi bilo koji oblik diskriminacije rezultirao time da bi određeni/e pojedinci/ke bili/e uskraćeni/e za ravnopravno uživanje svojih prava.

U pogledu ljudskih prava, ravnopravnost karakterizira „ravnopravnost rezultata“. Tako, na primjer, budući da države imaju obvezu da postignu puno i ravnopravno sudjelovanje žena u politici, i ne samo da moraju ukloniti sve prepreke za sudjelovanje, također moraju poduzeti „privremene posebne mjere“, kao što su kvota ili povlašteni tretman, kako bi uklonile uspostavljene obrasce neravnopravnosti koje privilegiraju muškarce, dok diskriminiraju žene.

Ovo razumijevanje ravnopravnosti, koje se naziva „potpunom ravnopravnošću“, još nije provedeno od strane države, ali to ne znači da oni nisu zakonski obvezni to učiniti. U stvari, kako bi se postigla potpuna ravnopravnost, države obično moraju donijeti različite zakone i pravila koja se odnose na muškarce i žene ili različite skupine žena u cilju izjednačavanja „terena“ i osiguranja da i muškarci i sve žene uživaju svoja ljudska prava na ravnopravnoj osnovi. Na primjer, za većinu žena da imaju ravnopravno pravo na rad zapravo znači imati različite politike i zakone od onih koji se odnose na druge žene ili muškarce. One trebaju porodijski dopust i dodatne sigurnosne uvjete tokom trudnoće i nakon porodijskog odsustva, sve dok imaju malu djecu, većina žena treba na radnom mjestu jaslice i slične neophodne ustupke kako bi sa sebe skinule teret „domaćice“ i mogle da budu kompetitivne na tržištu rada. Nadalje, u pogledu ljudskih prava, države se obvezuju da uzmu u obzir da ni sve žene nisu ravnopravne. Žene različite dobi, klase, kaste, nacionalnosti, rase, sposobnosti ili drugih uvjeta imaju različit društveni položaj i moć, i stoga različite potrebe.

Budući da „ravnopravnost“ u zapadnoj liberalnoj tradiciji, tumačena od strane države znači formalnu ravnopravnost, odnosno da muškarci i žene moraju

biti tretirani na identičan način u očima zakona, neke feministkinje koriste pojam „pravičnost“ kako bi se naglasio pojam potpune ravnopravnosti i ravnopravnosti uticaja, odnosno ravnopravnosti rezultata i naglašavaju da je „ravnopravnost“ previše često prevođena i promatrana kao „ravnopravnost mogućnosti/prilika“ što je jedino logično u savršenim uvjetima gdje je „teren“ jednak za sve. Za ove feministkinje, „pravičnost“ podrazumijeva da muškarci i žene trebaju različite zakone i politike kako bi ostvarili/e svoja prava na ravnopravnoj osnovi.

Kritika „rodne pravičnosti“ proizlazi dijelom iz činjenice da se pojam olako zloupotrebljava u političkim pregovorima koji potkopavaju ženska prava, te ne zahtjeva eliminaciju diskriminacije. Tokom pregovora Pekinške platforme za djelovanje, ultra-konzervativne vlade su tražile da se pojam „ravnopravnost“ zamjeni sa pojmom „pravičnost“ u cijelom dokumentu. Na taj način, bili bi u mogućnosti da opravdaju diskriminirajuće postupanje prema ženama na temelju sopstvenog subjektivnog određivanja što je fer ili pravedno (tj. pravično). Na primjer, može se smatrati „pravičnim“ da se zabranjuje ženama nasljeđivanje imovine, jer lokalni običaji ili norme zahtijevaju da muškarci finansijski obezbjeđuju porodicu.

Osim toga, u okviru zakona o ljudskim pravima, „ravnopravnost“, jasno je definirana i ima provedbenu moć, dok pojam „pravičnost“ ne daje nikakve zakonske uvjete državama da pristupe otklanjanju diskriminacije i postizanju značajne ravnopravnosti između muškaraca i žena. Jer jezik je političko sredstvo, te postoji rizik da korištenje pojmova „pravičnost“ i „ravnopravnost“ naizmjenično može polako rasplitati i slabiti dugogodišnje pravne zaštite sadržane u brojnim ugovorima i sporazumima o ljudskim pravima (Facio i Morgan).

FEMICID - Sistematsko ubijanje žena, jer su žene. Iako se ovaj pojam izvorno koristi za opisivanje, jednostavno, ubijanja žena, on je evoluirao tokom vremena, posebno kroz rad feminističke spisateljice Diane Russell, te predstavlja ubijanje žena (isključivo od strane muškaraca) samo zato što su žene. To je zločin u kojem je jedini motiv za ubistvo spol žrtve.

FEMINIZAM - Raspon teorija i političkih programa koji imaju za cilj eliminirati sve oblike diskriminacije nad ženama, bilo zbog spola, roda, nacionalnosti, sposobnosti, geografske lokacije ili bilo koje druge društvene skupine identifikacija na kojima se temelji socijalna isključenost. Feminizam kao političko pitanje je evoluirao tokom stoljeća, i bivao oblikovan

prema politici određenog historijskog trenutka. Na primjer, mnoge rane feministkinje su bile uključene u pokret za ukidanje ropstva, želeći time da istaknu vezu između spolno i raso uvjetovane diskriminacije i opresije. Od početka 20. stoljeća, različite političke struje u feminizmu se spominju pod pojmom „valovi“, pod uticajem, prvenstveno, feministkinja u Americi. Prvi val feminizma je usmjeren na zakonska prava, kao što su borbe za pravo glasa od strane sufražetkinja; drugi val feminizma je usmjeren na širi raspon oblika podređenosti u privatnom području, uključujući i nasilje nad ženama, reproduktivna prava, ženske uloge u obitelji i sl.; treći val feminizma je više pod snažnim uticajem feminističkih pokreta širom svijeta i stavlja naglasak na post-strukturalno razmišljanje, priznaje da postoji više feminizama, te ističe raznolikost u teoriji i praksi, zahtijevajući veći prostor i priznavanje feminizama oblikovanih od strane različitih generacija, etničkih i seksualnih manjina, te različite klasne pripadnosti, između ostalog.

U uvodu svoje knjige „Changing Their World: Concepts and practices of women’s movements (Association of Women’s Rights in Development (AWID), 2008), Srilatha Batliwala piše da je feminizam „oboje, ideologija i analitički okvir“ koji je ujedno i širi i

oštriji nego što je bio 60-ih i 70-ih godina. Protekle tri decenije aktivizma, zagovaranja i istraživanja, u promjenjivom globalnom geo-političkom kontekstu, ostvarile su snažne uvide i iskustva o našim dobicima, zastojima, i izazovima budućnosti. Omogućio nam je, također, da ponovo oblikujemo svoju filozofiju, te da stvaramo širu verziju sebe i svijeta kakav želimo. Sada se zalažemo, ne samo za ravnopravnost rodova, nego i za transformaciju svih društvenih odnosa moći koji vrše ugnjetavanje, iskorištavanje ili marginaliziranje bilo koje grupe ljudi, muškaraca i žena, u odnosu na njihov rod, starost, seksualno orijentaciju, sposobnost, rasu, religiju, nacionalnost, lokaciju, klasu, kastu ili etničku pripadnost. Mi ne tražimo pojednostavljeni paritet s muškarcima koji bi nam omogućio mnoge „štetne privilegije“ i moć koju su muškarci uživali, ali bismo završile gubeći mnoge od takozvanih „ženskih“ snaga i kapaciteta koje utjelovljujemo. Umjesto toga, želimo transformaciju koja će stvoriti ravnopravnost rodova u obliku posve novog društvenog poretka - onoga u kojem i muškarci i žene mogu individualno i kolektivno živjeti kao ljudska bića u društvima izgrađenim na socijalnoj i ekonomskoj ravnopravnosti, uživati cijeli niz prava, živjeti u skladu sa prirodnim svijetom, oslobođeni od nasilja, sukoba i militarizacije.

• U doba sadašnje globalne krize povećanja cijena hrane, iracionalnih troškova energije, i noćne more klimatskih promjena, **feminizam se zalaže za ekonomske politike utemeljene na sigurnost hrane, čistih obnovljivih izvora energije i ekološke ispravnosti, u cilju da se osigura održiva budućnost za planetu, sve vrste koje obitavaju na njoj, kao i njeni prirodni resursi.**

• S obzirom na dosadašnje iskustvo rodno-uvjetovanog i nepravdnog utjecaja neoliberalizma i globalizacije, mi se također zalažemo za **ekonomsku transformaciju koja će stvoriti veću socijalnu pravednost, te unaprijediti stupanj ljudskog razvoja**, radije nego puki ekonomski rast.

• Mi zagovaramo **političke transformacije koje garantuju puno građansko pravo, sva ljudska prava, kao i sekularne, pluralne, demokratske režime koji su transparentni, odgovorni i osjetljivi prema svim svojim građanima, ženama i muškarcima.**

• Eskalirajuća razina rata i građanskog sukoba, migracije uzrokovane sukobima, te potčinjavanje i žena i muškaraca, a povećana stopa seksualnog nasilja protiv žena koje služi kao političko sredstvo, naveli su feministkinje da se **suprotstave nasilju** bilo koje

vrste i da budu **protiv ratova i sukoba koji tjeraju žene na migracije, te krše, pokoravaju, i osiromašuju i žene i muškarce**. Isto tako, zalažemo se za mir i nenasilje - i za mirno rješavanje sporova, koje se postiže kroz inkluzivne i participativne procese.

- Mi se zalažemo za **odgovornu suradnju radije nego za individualizam**, ali vjerujem u pravo na slobodu izbora pojedinaca/ki s obzirom na njihove privatne živote.

- Mi se protivimo raširenoj promociji konzumerizma da i dalje objektivizira i muškarce i žene, a koji također promovira razorno korištenje prirodnih resursa planete Zemlje i uništavanje okoliša.

- **Feminizam se zalaže za moć na, nemoć nad** - zagovaramo **promjenu prakse moći** unutar vlastitih struktura i pokreta, kao i u socijalnim, ekonomskim i političkim institucijama s kojima se susrećemo.

- Podržavamo obnovu **naših vlastitih organizacija i pokreta** kroz osnaživanje nove generacije aktivista i aktivistkinja, te lidera i liderica, kao i **stvaranje dostojanstvenog prostora i uloga** za početnike, iskusne i mudre.

- Na kraju, **suprotstavljamo se svim ideologijama i svim oblicima fundamentalizma - koji se zalažu protiv ženskih ravnopravnih prava, ili protiv ljudskih prava svih ljudi**, bilo da je temelju ekonomskog, socijalnog, rasnog, etničkog, vjerskog, političkog ili seksualnog identiteta" (Batliwala, 2008).

ROD - Odnosi se na karakteristike – u rasponu od rodni uloga do fizičkog izgleda – koje društva pripisuju pojmovima „muški” i „ženski”. Učimo rodne uloge kroz proces socijalizacije, koji počinje vrlo rano, a pojačan je stalno kroz naše živote. Rodne uloge su različite u različitim kulturama i mogu se mijenjati tokom vremena. Rodni identiteti i seksualne orijentacije koje nadilaze "tradicionalne" norme i uloge, primjerice, transrodni, interseks i queer, su meta duboke diskriminacije, mržnje i zazora od strane vjerskih, društvenih i političkih konzervativaca.

RODNO UVJETOVANO NASILJE - Nasilje koje je usmjereno na pojedinca/ku na temelju njegovog ili njenog biološkog spola, rodnog identiteta, ili percipiranog pridržavanje socijalno definirane norme muževnosti i ženstvenosti. To uključuje fizičko, seksualno, psihološko zlostavljanje; prijetnje; prinude; lišavanje slobode, ekonomsko uskraćivanje, bilo u javnom

ili privatnom životu. Rodno uvjetovano nasilje po prima razne oblike, a može se pojaviti tokom životnog ciklusa, od prenatalne faze kroz djetinjstvo i mladost, reproduktivnih godina, i starosti (Moreno, 2005). Vrste rodno uvjetovanog nasilja uključuju čedomorstvo ženske djece, štetne tradicionalne prakse kao što su rani i prisilni brak, ubijanje iz časti, obrezivanje žena, seksualno zlostavljanje i ropstvo, krijumčarenje osoba, seksualna prisila i zlostavljanje, zanemarivanje, nasilje u obitelji, i zlostavljanje starijih osoba. Žene i djevojke su najviše izložene riziku, i najviše pogođene rodno uvjetovanim nasiljem. Stoga se pojmovi „nasilje nad ženama” i „rodno uvjetovano nasilje” često se koriste naizmjenično. Međutim dječaci i muškarci također mogu biti žrtve rodno uvjetovanog nasilja, kao i seksualne i rodne manjine, kao što su muškarci koji imaju seksualne odnose s muškarcima i transrodnim osobama. Bez obzira na cilj, rodno uvjetovano nasilje je ukorijenjeno u strukturnoj neravnopravnosti između muškaraca i žena, a karakterizira korištenje i zloupotrebu fizičke, emocionalne ili finansijske moći i kontrole (Khan, 2011).

MIZOGINIJA - Mržnja prema ženama. To je jedna od manifestacija seksizma. Mizantropija, opća mržnja prema cijelom čovječanstvu, se ponekad zamjeni sa pojmom mizoginije, koji je isključivo mržnja prema ženama.

- **PATRIJARHAT** - Koncept koji se koristi za objašnjavanje problema stvarnog osnova podređenosti žena i za analizu pojedinih oblika koje pretpostavlja. Koncept, koji je razvijen unutar feminističkih spisa, nije jedan ili jednostavan koncept, te ima niz različitih značenja. Na općoj razini, pojam „patrijarhat” se odnosi na sistemsku i institucionaliziranu mušku dominaciju, te kulturne, političke, ekonomske i društvene strukture i ideologije koje produžavaju neravnopravnost rodova i žensku podređenost.

- **POLITIČKA SVIJEST (ZA PRAVDU)** - Način gledanja, brige o, i djelovanja u svijetu koji je vođen razumijevanjem pravednosti, pravde i svijest o moći i neravnopravnosti u društvenim, političkim i ekonomskim sistemima, odnosima i vrijednostima (VeneKlasen i Miller, 2002).

- **POST-KOLONIJALIZAM** - Skup teorija koje analiziraju kulturnu i političku ostavštinu kolonijalizma i imperijalizma. Post-kolonijalne feministkinje analiziraju rodnu neravnopravnost u kontekstu kolonijalne dominacije i ugnjetavanja čije posljedice i dalje oblikuju globalne odnose (političke, ekonomske, socijalne, kulturne, itd.), uključujući i one unutar feminističkih i socijalnih pokreta, odnose između i među bivšim kolonijama i njihovim vladarima, te intimne, privatne i javne sfere, čak i nakon decenija neovisnosti.

POSTMODERNIZAM - Skup teorija koje tvrde da ne postoji apsolutna istina, i da je pogled na stvarnost relativan i subjektivan, te da ovisi o interesima i perspektivama pojedinaca. Postmodernizam naglašava ulogu jezika, odnosa moći i motivacije u formiranju ideja i vjerovanja. Konkretno, to izaziva korištenje oštih klasifikacija kao što su muškarci u odnosu na žene, strejt nasuprot gej, bijelo nasuprot crno, a imperijalno u odnosu na kolonijalno.

SEKSUALNOST - Seksualnost je temeljni element osobnosti utjelovljen u različitim oblicima seksualnog izražavanja i ugrađen u više sfera uključujući užitek, želju, reprodukciju, zdravlje, egzistenciju, obitelj, slobodu kretanja, itd. Seksualnost je postala ključna arena za vjerske i političke konzervativne aktere nad kojom ispoljavaju društvenu kontrolu i moć putem krutih normi, običaja, zakona i politika vezanih za seksualno izražavanje. Od sredine 1990-ih, feministkinje su uspostavile i napredni koncept „seksualnih prava“, počevši sa ženskim pravom da ima kontrolu nad sopstvenom seksualnošću. Od tada, o brojnim artikulacijama seksualnih prava se raspravljalo, ove rasprave su sažete u tri kategorije od strane CREA (Creating Resources for Empowerment in Action):

1. širenje pojma „ljudskih prava“ da uključuje i seksualna prava,
2. seksualna prava unutar konteksta reproduktivnog zdravlja i pristupa povezanim uslugama,
3. seksualna prava i autonomije i prava na užitek (CREA, 2006).

SEKSIZAM - Uvjerenje da su muškarci, tj. muški spol superioran u odnosu na žene, tj. ženski spol; uvjerenje koje je pridonijelo dominaciji nad, i ugnjetavanju žena. To uvjerenje nije uvijek eksplicitno, ali je ugrađeno u svaki društveni koncept i pojačano sa više drugih uvjerenja, običaja, vrijednosti i stavova izraženih u jeziku, medijima, stereotipima, vjerskim uvjerenjima i slično. Žene doživljavaju seksizam različito, ovisno o njihovom društvenom položaju, rasi ili etničkoj pripadnosti, nacionalnosti, seksualnoj orijentaciji, dobi, sposobnosti, religiji i drugim atributima, što čini seksizam vrlo teškim za iskorijeniti.

IDENTITET I RAZLIČITOSTI

ABLEIZAM - Sveprisutan sistem diskriminacije i isključenosti, koji tlači ljude sa mentalnim, emocionalnim i fizičkim poteškoćama. Duboko ukorijenjena uvjerenja o zdravlju, produktivnost, ljepoti i vrijednosti ljudskog života su kombinirana da stvore okruženje koje je često neprijateljski raspoloženo prema onima čije su fizičke, emocionalne, kognitivne, ili osjetilne sposobnosti izvan onoga što se trenutno definira kao društveno prihvatljivo (Rauscher i McClintock, 1997). (Pogledati: invaliditet)

AGEIZAM - Diskriminacija osobe ili grupe ljudi zbog njihove dobi; bilo koja ideja, stav, akcija ili mentalna odnosno institucionalna struktura koja podređuje skupinu ili osobu zbog starosti. Izgradnja autentičnih multi-generacijskih pokreta koji se temelje na znanju i iskustvu ljudi svih uzrasta je veliki izazov za feministkinje. Glasovi mladih žena prolaze neopaženo, dok starije feministkinje ponekad osjećaju kako su njihovi teško načinjeni pomaci zanemareni i nipoštaštavani od strane mlađih generacija. Feministkinje ističu da potrošački kapitalizam utiče na percepciju žena i starosti, te ruši tradicionalne običaje i vrijednosti koje odaju počast starijim ženama, dok jača negativne stereotipe o starijim ženama, a sve u službi stvaranja straha od starenja kože koji prodaje proizvode za njegu kože i slične proizvode za uljepšavanje (Facio, 2011).

BIOLOŠKI SPOL - Odnosi se na fiziološke i anatomske karakteristike muškaraca i žena s kojima je osoba rođena (Goodman i Schapiro, 1997).

KLASA - Definicije se razlikuju, radna definicija je da je klasa može odnositi na profesionalni status, prihode i ekonomski sloj, ili vlasništvo. Može se definirati i kao „relativna društvena ljestvica na temelju prihoda, bogatstva, obitelji, loze, obrazovanja, statusa i/ili moći i kontrole“ (Yeskel i Leondar-Wright, 1997).

KLASIZAM - Skup institucionalnih, kulturnih i individualnih praksi i vjerovanja koja dodjeljuju diferencijalnu vrijednost ljudima prema njihovoj socio-ekonomskoj klasi; ekonomski sistem koji stvara pretjeranu neravnopravnost i uzrokuje da osnovne ljudske potrebe ostanu nezadovoljene (Yeskel i Leondar-Wright, 1997).

KULTURA - Odnosi se na aspekte društvenog okruženja koji se koriste za komunikaciju vrijednosti, na primjer, onih koje se smatraju dobrim i poželjnim, određuju šta je pravo i krivo, normalno, drugačije, prikladno, ili privlačno (Wijeyesinghe, Griffin i Love, 1997). Kultura se uvijek mijenja, pod utjecajem dominantne ekonomske, političke i društvene dinamike,

a razlikuje se od jednog konteksta do drugog, na primjer, standardi ljepote ili pojmovi o tome što tvori obitelj. To nije jedinstveni sistem vjerovanja imun na vanjske uticaje i promjene tokom vremena. Kulturne norme oblikuju lokalne, nacionalne i globalne strukture, kao što su obitelj, hijerarhija obrazovnih sistema, globalna ekonomija i kolonijalizam. Kulturne norme u vezi stvari poput rase i spola su portretirani na način da odgovara onima koji imaju moć. Stvaranje i prijenos tih normi uvijek uključuje neravnotežu u moći, da li od starijeg na dijete, s učitelja na učenika, od države ka zaposlenom, od kolonijalne vlasti na podanike. „Poštivanje lokalne kulture“ može značiti i „poštivanje hijerarhije“.

DIHOTOMIJA - Doslovno „rezanje na dva dijela“. To se odnosi na podjelu jedinstva ili sistema u dvije međusobno isključive skupine. Feministkinje govore o seksualnoj dihotomiji, što znači podjelu čovječanstva na dva spola, ženski i muški, koji su definirani isključivošću i zahtijevaju da svako ljudsko biće pripada jednom ili drugom spolu. Seksualna dihotomija je manifestacija seksizma na način da se ženama dodjeljuju kvalitete koje muškarci odbacuju i ne žele.

INVALIDITET - Invaliditet je definiran unutar specifičnog konteksta i ovisi o historijskim i kulturnim

pitanjima. Osoba s invaliditetom definirana je kao neko ko je suočen sa određenim fizičkim ili mentalnim stanjem, te mu je ograničena sposobnost za obavljanje osnovnih životnih radnji, kao što su hodanje, disanje, vid, sluh, mišljenje ili rad. Glavni tipovi invaliditeta su: perceptivni, vezani za bolest, fizički, razvojni, mentalni/emocionalni, hronični/akutni i okolišni (Rauscher i McClintock, 1997).

RAZLIČITOST - Ključne fizičke i socijalne razlike među ljudima u odnosu na klasu, spol, nacionalnost, seksualnost, itd. Različitost, kao političko načelo za feminističko organiziranje, je princip uključivanja različitih tipova ljudi u grupe, organizacije ili programe. To se odnosi na kompleksne, obogaćujuće, prirodne i društveno definirane varijacije među ženama i između svake pojedine žene i skupine žena, shvaćeno u kontekstu zajedničkog iskustva svih žena koje žive u svijetu definiranom patrijarhatom. Dok je raznolikost važna težnja mnogih feminističkih pokreta, također je izvor sukoba zbog varijacije moći i privilegija.

ETNICITET - Etnička pripadnost ili etnicitet je društvena konstrukcija skupine ljudi na temelju zajedničkog jezika, historije, religije, kulture ili pozadine. Ovaj koncept je stopljen s konceptom rase, koji se odnosi

isključivo na fizičke karakteristike. Na primjer, u „azijske“ rasne kategorije, etničke skupine uključuju japansku, tajlandsku, kambodžansku, i pacifičku. (Pogledati rasa i rasizam)

RODNI IDENTITET - Psihološki osjećaj sebe kao muškarca, žene, transrodne osobe, interseksualne osobe ili na neki drugi način. (Pogledati rod u dijelu Feminizam/Feminizmi)

GEOGRAFSKI POLOŽAJ - Kada se spominje kao faktor diskriminacije ili razlike, značenje ima veze s mjestom gdje se živi, a koje često određuje izbore, mogućnosti i pristup resursima. Na primjer, ruralni stanovnici obično su diskriminirani u odnosu na urbane stanovnike, jer oni imaju manje pristupa resursima, uslugama i donositeljima odluka. Decenijama još jedan važan geografski razdor je postojalo između globalnog Sjevera i Juga, zbog činjenica da je Sjever imao pristup iskorištavanju i kontroli resursa, tokom perioda kolonijalizma i imperijalizma. Nedavno su, međutim, ove kategorije okarakterizirane kao pretjerano pojednostavljene, zbog ogromnih nejednakosti i razdora kako na globalnom Sjeveru i tako i na Jugu, te zbog tajnih koalicija između bogatih, povlaštenih aktera/ki u Sjevera i Juga.

HETEROSEKSIZAM - Individualna, institucionalna i društvena/kulturna vjerovanja i prakse utemeljene na uvjerenju da je heteroseksualnost jedina normalna i prihvatljiva seksualna orijentacija (Griffin i Harro, 1997).

HOMOFOBIA - Strah, mržnja, netolerancija prema lezbejkama i gej muškarcima ili bilo kojem ponašanju koje se kosi i izvan je okvira tradicionalnih rodni uloga (Griffin i Harro, 1997).

POLITIKE IDENTITETA - U mnogim društvima, seksualne i rasne ili etničke manjine sistemski su isključene. Socijalni pokreti poput Dalit pokreta u Južnoj Aziji, SAD pokreta za građanska prava, i globalni pokret za prava lezbejki, gay i transrodnih osoba sa naglaskom na zbližavanju ljudi da zajedno izgrade ponos, povrate dostojanstvo i da identificiraju zajedničke interese na temelju kolektivnog identiteta, te da podnesu političke zahtjeve i bore se protiv diskriminacije. Ovi pokreti su izgradili solidarnost i građanski aktivizam među mnogim nekada društveno i politički isključenim skupinama. Rizik od politike identiteta je da se složenost ljudskog identiteta svodi na etikete koje isključuju ili marginaliziraju ljude, kao što su „HIV pozitivan/na“ ili „nadničar/ka“, čak i svaki/a pojedinac/ka ima višestruke identitete definirane

prema rasi, spolu, klasi, religiji, seksualnoj orijentaciji, nacionalnosti, dobi i slično. Politika identiteta također može dovesti do diskriminatornih oblika, politike koje se fokusiraju usko na samo određene interesne grupe, ali ne i na izgradnju savezništva s drugim oko zajedničkih interesa za unaprjeđenje prava i izgradnju inkluzivnog društva.

INTERSEKCIONALNOST - Analitički alat koji pomaže razumjeti i odgovoriti na način da podrazumijeva kako se društveni identitet svake osobe i status sijeku, te doprinose jedinstvenim doživljajima ugnjetavanja i privilegija. Intersekcionalnost u praksi pomaže da se gleda izvan pretjerano pojednostavljene koncepcije identiteta kao što su „radnička klasa“ ili „autohtonost“ – odnosno pomaže da kompleksnosti privilegija i podređenosti koje su ponekad skrivene izađu na površinu. Intersekcionalnost također pomaže različitim ljudima da prepoznaju zajednički interes. Na primjer, dok siromašne žene ili migrantice imaju manje privilegija od poslovnih žena, mogućnosti rodno uvjetovanog nasilja i drugih aspekata rodne neravnopravnosti su zajedničko tlo za povezivanje ovih skupina (Miller et al., 2006).

DRUGOST (OTHERING) - Proces kroz koji dominantna grupa definira u postojanje sporedne/potčinjene

grupe. To su nametnute kategorije, etikete i ideje o tome što obilježava ljude koji pripadaju tim kategorijama. Literatura definira drugost (othering) kao ono što se događa kada je osoba, grupa ili kategorija tretirana kao objekt od strane druge osobe, grupe ili kategorije. Ova objektivizacija dopušta akterima da razbiju moralna pravila društvenih odnosa. Pojam „graničnost“ često prati drugost (othering) i uključuje održavanje prostorne i simboličke granice da bi ljudi bili isključeni. Te granice sprječavaju ljude u pravičnom pristupu poslovima, uslugama i političkim prostorima (GSDRC).

PRIVILEGIJA - Nezasluženi resurs ili stanje bića koje je lako dostupno samo nekim ljudima zbog njihovog društvenog članstva u grupi, kao što muškost, nacionalnost, heteroseksualnost ili bogatstvo. Privilegija daje prednosti u odnosu na pristup resursima, socijalnim nagradama, i moć da se oblikuju norme i vrijednosti društva. Osobe s povlasticama postaju norma prema kojoj su drugi definirani, dakle, oni s povlasticama se smatraju „pojedincima/kama“, dok su oni bez povlastica, definirani prema društveno konstruiranim kategorijama kao što su rasa, nacionalnost ili spol (Wijeyesinghe, Griffin i Love, 1997).

QUEER - Izvorno pogrdna oznaka, a odnosi se na lezbejke i gay osobe ili kao uvreda za heteroseksualne osobe. Međutim, nedavno je ovaj izraz preuzet od strane lezbejki, gej muškaraca, biseksualnih i transrodnih osoba, kao inkluzivan i pozitivan način da se identificiraju svi ljudi koji su se na neki način našli na meti heteroseksizma i homofobije (Griffin i Harro, 1997).

RASA - Pojam se odnosi na fizičke karakteristike ljudi, ali se koristi kao društvena konstrukcija u mnogim zemljama, što nadilazi biološke ili genetske karakteristike. Rasne kategorije obično postoje u odnosu na dominantne skupine, a temelje se na relativno malim vanjskim fizičkim razlikama poput boje kože. Na primjer, u Sjedinjenim Američkim Državama, zapadnoj Europi i Južnoj Africi, „crni/a“, „obojen/a“, „ne-bijeli/a“ i „azijski/a“, shvaćeni su u suprotnosti sa „bijelim“ ljudima anglo/evropsko/sjeverno-američkog porijekla. Slično tome, „bjelina“ ili „zapadnost“ je izgrađena kao kontrast crnim ili ženama „trećeg svijeta“. Rasne kategorije obično su stvorile socijalno dominantne skupine kako bi pojačali vlastitu moć ili nadmoć i opravdale različit tretman u odnosu na druge skupine ljudi. U isto vrijeme, rasne kategorije su korištene da se na više neutralnih ili pozitivnih način uspostave grupni identitet i solidarnost.

RASIZAM - Predrasude ili diskriminacija ukorijenjena u ideji da je rasa ili boja kože odrednica ljudskih osobina ili sposobnosti, te da razlike u boji kože daju inferiornost i superiornost. Rasizam i rasna diskriminacija može biti javna, na primjer, u obliku diskriminativnih zakona i politika. Češće, rasizam je duboko ukorijenjeno u društvenim i političkim institucijama i sistemima vjerovanja na načine koji su nesvjesni ili nevidljivi.

SEKSUALNA ORIJENTACIJA - Odnosi se na lične preferencije seksualnih partnera. Činjenica da je pojedinac/ka heteroseksualan/na, homoseksualan/na, biseksualan/na je obično visoko politizirana. Postoje, na primjer, različiti pogledi o tome da li je seksualna orijentacija je stvar socijalizacije ili urođenog ponašanja i da li je homoseksualnost nemoralna. Mnoga društva su izuzetno okrutna prema ljudima koji ne slijede društvene norme.

SOCIJALNA ISKLJUČENOST - Okvir koji je nastao iz potrebe za ostvarivanjem prava osoba s invaliditetom i queer aktivista/kinja za ljudska prava kako bi proširili analize siromaštva, nepravde i nejednakosti za ukidanjem različitih načina na koje se ljudi isključuju iz punog sudjelovanja u društvu, na temelju ne samo materijalne deprivacije, nego i na temelju

ne-ekonomskih faktora kao što su mentalno zdravlje, spol, tjelesne sposobnosti, kaste, seksualna orijentacija i dob. Koncept se seli izvan poimanja materijalne nepogodnosti ili „siromaštva“, te se posvećuje rješavanju neravnopravnosti u pogledu drugih oblika društvene moći potrebne da ljudi žive slobodnim i dostojanstvenim životom, te da uživaju poštovanje, razumijevanje, državljanstvo, obrazovanje i poštivanja prava (Batliwala, 2011b).

DRUŠTVENO EKONOMSKI STATUS - Općenito se odnosi na položaj osobe u društvu kroz utvrđene kombinacije faktora, kao što su obrazovanje i ekonomski položaj. Društveno-ekonomski status je jedan od najvažnijih izvora nepovoljnosti ili privilegija, ali se razlikuje od klase u tome što se ocjenjuje pridajući s manje pažnje obiteljskoj lozi i drugim strukturnim faktorima koji oblikuju ekonomske prilike i status.

TRANSSEKSUALAC/KA - Osoba čiji biološki spol ne odgovara njihovom rodnom identitetu i koji kroz operacije promjene spola i hormonalnih tretmana, nastoji promijeniti svoje fizičko tijelo kako bi se slagalo sa rodnom identitetom. Seksualna orijentacija transseksualaca može biti heteroseksualna, homoseksualna ili biseksualna. (Griffin i Harro, 1997).

TRANSRODNA OSOBA - Osoba čije lična identifikacija osporava tradicionalne pojmove spola i seksualnosti. Transrodne osobe su transseksualci i drugi koji ne odgovaraju tradicionalnom shvaćanju i etiketama kao što su muško i žensko ili heteroseksualni i homoseksualni (Griffin i Harro, 1997).

**MOĆ I
ZNANJE**

FEMINISTIČKA EPISTEMOLOGIJA - Studija ili teorija kako rod utječe na proizvodnju znanja. Epistemologija se bavi pitanjem šta je to što razlikuje znanje od stvari koje nisu znanje i ko odluči da bude tako. Jezgra pretpostavke feminističke epistemologije je da se znanje proizvedeno. Ko stvara znanje („poznavaatelj/ka“ ili „subjekt“), a mnoštvo društvenih, ekonomskih, kulturnih, političkih i ličnih faktora u igri u svakom vremenu i mjestu imaju izrazit i dubok uticaj na znanju koje je proizvedeno. Dakle, znanje se nalazi, tj. uvijek odražava pretpostavke, predrasude, vrijednosti i kontekst osobe koja ga je stvorila. Kao takvo, znanje je političko, a moć stvaranja znanja je funkcija društvenih odnosa (JASS, 2008).

HEGEMONIJA - Proces kroz koji je pogled na svijet dominantnih skupina postao prihvaćen kao „zdrav razum“ ili „prirodni“ poredak stvari. Talijanski aktivist i teoretičar Antonio Gramsci je razvio koncept kulturne hegemonije koji objašnjava kako dominantna grupa generira ideje i konsenzus o tim idejama u svakom društvu kako bi regulirala sukobe, i održavala javnu potporu i legitimitet. Hegemonija se može izraziti kroz jezik, kulturu, patrijarhat, politički i ekonomskih sistem, itd., te je dizajnirana za održavanje statusa quo u interesu onih koji su na vlasti.

IDEOLOGIJA - Sistem ideja, uvjerenja ili načina percipiranja i analiziranja društvene stvarnosti. Ideologije mogu opravdati, podržati, ili izazvati moć i interese dominantne skupine. Ideologije se objavljuju i provode putem društvenih, ekonomskih, političkih i vjerskih institucija i struktura, kao što su obitelj, obrazovni sistem, mediji, ekonomija, odnosno pravni sistem. Te institucije i strukture su postavljene i upravljane od strane države i imaju tendenciju da pojačaju dominantnu ideologiju i moć dominantnih skupina unutar nje. Alternativne ideologije, poput feminizma, stvaraju se u kontinuiranom procesu otpora od strane slabijih i marginaliziranih dijelova društva, što je rezultiralo različitim vidovima promjene u dinamici moći, uključujući transformacije.

UGNJETAVANJE (OPSESIJA) - Sistemski društveni fenomen na temelju percipirane i stvarne razlike među društvenim skupinama koji uključuje ideološku dominaciju, institucionalnu kontrolu i promociju ideologije tlačitelja, logiku sistema, i kulturu potlačene skupine. Rezultat je eksploatacija jedne društvene skupine za dobrobit druge, tlačiteljske, skupine (Goodman i Schapiro, 1997).

PARADIGMA - Uzorak misli koji daje ljudima način za razumijevanje i vrednovanje vlastitih svjetova;

svjetonazor koji pruža osnovu za običaj, objašnjenje, percepciju, instituciju i ponašanje. „Dominantna paradigma“ se odnosi na stavove, vrijednosti, ideologije i sisteme misli u određenom društvu u određenom trenutku. Trenutno, dominantna paradigma je patrijarhat u fazi globaliziranog kapitalizma.

POLITIKA - Proces pregovaranja razlika – različitih interesa, različitih mišljenja, različitih potreba i prioriteta – između i među pojedincima i grupama pojedinaca. Politika se često karakterizira po neravnopravnim odnosima moći uzrokovanih bogatstvom, socijalnim statusom, rodom, obrazovanjem, itd. Odnosi se na proces pregovora čiji interesi prevladavaju u odlučivanju. Politika je često povezana isključivo s formalnim tijelima odlučivanja, kao što su zakonodavne i nacionalne skupštine, ali politika se javljaju u svim društvenim odnosima, od kuće do hodnika državnih institucija (VeneKlasen i Miller, 2002).

MOĆ - Stepem kontrole nad materijalnim, ljudskim, intelektualnim i finansijskim resursima ostvarivan od strane različitih sektora društva. Kontrola nad ovim resursima postaje izvor individualne i društvene moći. Moć je dinamična i relacijska mnogo više nego apsolutna. Ostvaruje se kroz društvene, ekonomske

i političke odnosima između pojedinaca i grupa. Također je nejednako raspoređena; neki pojedinci i skupine imaju veću kontrolu nad izvorima energije, dok drugi imaju malo ili nimalo kontrole. Različiti stupnjevi moći su održavaju i nastavljaju i kroz društvene podjele, kao što su spolna, dobna, kastna, klasna, nacionalna, rasna, i geografska, a kroz institucije poput obitelji, religije, obrazovanja, medija, zakona, itd. Moć i institucije kroz koje se manifestuje nisu ni statične niti monolitne. Kroz kontinuirani proces izazova i otpora, manje moćni dijelovi društva mogu uticati na promjene u strukturi vlasti. Teoretičari i filozofi razlikuju među više izvora i izraza moći: moć nad, moć sa, moć da i moć unutar. U kontekstu izgradnje feminističkog pokreta, bitno je naučiti razlike u moći, načiniti ih vidljivim, te razumjeti izvore i izraze moći; to je strategija za pojednostavljenje i izazov tlačiteljima, kao i razvoj različitih, suradničkih načine kako izraziti moć (Batliwala, 1993; VeneKlasen i Miller, 2002).

LIDERSTVO I ORGANIZACIJA

AKTIVISTA/KINJA (ZA PRAVDU) - Neko ko, s drugima, poduzima i organizira političku akciju vođen kritičkim razumijevanjem nepravde i moći, vjerovanja u alternativu, te nadom i uvjerenjem da je bolji svijet moguć.

ZAGOVARANJE - Organizirani, zajednički napor od strane ljudi i organizacija za ostvarenje promjena u formalnoj političkoj i legislativnoj areni, kao i promjena društvenih stavova. Postoji mnogo načina, definicija, strategija, i mogućnosti za zagovaranje, uključujući i zagovaranje javnog interesa, zagovaranje promjene politika, zagovaranje socijalne pravde, participativnog zagovaranje i zagovaranje orijentirano na građane i građanke. Feminističko zagovaranje odnosi se na strategije, vještine i alate koji se koriste za uticaj donošenja odluka u javnom i društvenom prostoru kako bi se uklonila neravnopravnosti između žena i muškaraca. To često izaziva i druge oblike ugnjetavanja i isključenosti. Feminističko zagovaranje nastoji postići poštivanje različitosti, te pridonijeti kulturnoj, društvenoj i političkoj promjeni kako bi žene uzela aktivnu ulogu u javnom životu (AGENDE, 2001).

Zagovarački napori usmjereni na osnaživanje, građanski aktivizam, te sudjelovanje u javnom živo-

tu izgledaju drugačije od onih koji se fokusiraju isključivo na reforme politika; zagovaranje nije samo o promjenama na papiru te novom skupu interesa, nego i o promjeni veličine i konfiguracije sistema da ono što je na papiru odgovara i zadovoljava čitav novi skup aktera i akterki. Učinkovito zagovaranje izaziva neravnoteže moći i promjene razmišljanja (VeneKlasen i Miller, 2002).

AGENCIJA - Mogućnost da se poduzme akcija ili da se sprovede moć. Napori konvencionalne društvene promjene često uključuju top-down, stručne i/ili vanjski-orijentirane pristupe koji tretiraju primarne korisnike kao ciljnu grupu umjesto ka agente promjene. Nasuprot tome, pokret za izgradnju i druge vrste osnaživanja pristupa tako što izričito traži da se primarni korisnici uključe i podrže kako bi definirali i započeli s promjenama koje oni/e sami/e žele vidjeti.

DRŽAVLJANIN/KA I DRŽAVLJANSTVO - Definicije državljanstva oblikovane su od strane političkih ideala i odnose se na različita shvaćanja demokratije. Prevladavajući uzak pogled je taj da vlada odlučuje ko legitimno pripada (isključujući imigrante); prava građana su ograničena na glasanje i korištenje javnih usluga i infrastrukture. Pokret za socijalnu pravdu

definira državljanstvo i državljane/ke kao dinamične – donosioce odluka i oblikovatelje/ke – koji/e su za razliku od korisnika/ca i „birači/teljice“ (Gaventa, 1997). Sa feminističke tačke gledišta, državljanstvo uključuje puno pravo na glas i odgovornost u svim područjima života – javnim, privatnim i intimnim – da se izazove moć hijerarhije i ostvarivanja prava (VeneKlasen i Miller, 2002).

KOALICIJE, SAVEZI I MREŽE - Dok se ova tri pojma često koriste naizmjenično, prilikom izgradnje odnosa, neke razlike mogu biti od pomoći. Koalicije često imaju više formaliziranu strukturu, ured, i osoblje sa punim radnim vremenom. One obično uključuju dugoročne odnose među članovima, a njihova trajnost može im dati težinu i utjecaj. Savezi obično uključuju kraći rok suradnje članova/ica, te su fokusirani na određeni cilj. Budući da su ograničeni vremenom i ciljem, savezi imaju tendenciju da budu manje zahtjevni za članove. Mreže imaju tendenciju da budu veoma opuštene strukture, fleksibilne udruge ljudi i skupina rade zajedno zbog zajedničkog interesa ili interesa za razmjenu informacija i ideja, ali u posljednjih nekoliko desetljeća djeluju više kao formalizirane koalicije s uredima i osobljem (VeneKlasen i Miller, 2002).

ORGANIZACIJA ZAJEDNICE - Organizacija zajednice je proces u kojem skupina ljudi radi zajedno oko zajedničkog interesa ili problema i radi zajedno kako bi pronašli rješenje koje uključuje poduzimanje mjera da se utječe na politiku ili kulturu koje ih okružuju. Američki radikalni aktivist i pisac, Saul Alinsky često se smatra utemeljiteljem „organizacije zajednice“ u teoriji i praksi, što dovodi do mnogih programa za obučavanje organizatora/ica sindikata, mjesnih udruga i drugih grupa. Njegove ideje su prilagođene i razvijene tokom godina od strane različitih društvenih pokreta diljem svijeta. Organizacija zajednice često počinje rješavanjem konkretnog, nepodmirenog praktičnog problema razvija se kako bi poslužila za rješavanje strukturalnih uzroka problema, time transformiše odnos moći. Ključni element organizacije je razvoj vođa zajednice, koristeći organizacijski proces kako bi bolje razumjeli političku dinamiku, promjene i organiziranje (VeneKlasen i Miller, 2002).

KRITIČNA SVIJEST - Strategija i cilj feminističke izgradnje pokreta. Podizanje svijesti uključuje razvoj i razumijevanje političkih i ekonomskih sistema; poznavanje historije i svijest o aktuelnim događajima, kritični pogled na vlast, ugnjetavanja i nepravde s razumijevanjem sebe, osobne i javne sfere, i osjećaj

prava, odgovornosti i solidarnosti s drugima. Za žene, razvijanje kritičkog razumijevanja sopstvene situacije pomaže prevladati sopstvene sumnje potaknute podređenošću i seksizmom, što dalje omogućuje prepoznavanje vlastite moći i omogućuje povezivanje s drugima u rješavanju zajedničkih problema. (VeneKlasen 2006)

IZGRADNJA BIRAČKOG TIJELA - Aktivnosti usmjerene na jačanje uključivanja onih koji su pogođeni problemom dizajniranja i vodstva u zaganjanju. Učinkovita izgradnja biračkog tijela poboljšava organizaciju i politički glas naroda i daje legitimitet i utječe na promjene. Međutim, s naglaskom na biračkom tijelu isključivo u svrhu opravdavanja i jačanja političke tvrdnje bez brige za dugoročna pitanja vlasti i državljanstva, neki od tih napora su kritizirani kao „instrumentalistički“ i još gore, otuđene su zajednice zainteresirane za podupiranje promjene (VeneKlasen i Miller, 2002).

DEMOKRATIJA - Sistem odlučivanja u kojem moć posjeduju građani i građanke. Demokracija, u konačnici, se svodi na pitanje jesu li ljudi slobodni, informirani, i sigurni da imaju uticaj i kontrolu nad odlukama koje utiču na njihove živote. Za feministkinje, pitanja demokratskog sudjelovanja u kućanstvu,

seksualnosti, medijima, stvaranju znanja, i ekonomskoj sferi su jednako važna kao i kvalitet sudjelovanja u javnom prostoru.

OSNAŽIVANJE - Proces koji uključuje niz aktivnosti od zalaganja pojedinaca i pojedinki do kolektivne mobilizacije i otpora u cilju okončavanja moći i dinamike sistema koji radi u cilju marginalizacije žena i druge ugrožene skupine. Osnaživanje počinje kada pojedinci prepoznaju sistemske snage neravnopravnosti koje utiču na njihove živote i svjesno počnu djelovati da promjene postojeći odnos moći (Batliwala, 1994).

IZAZVANO DRŽAVLJANSTVO - Koncept u kojem prava i odgovornosti pojedinaca u formalnoj političkoj areni i primjenjuju se u svim društvenim odnosima i institucijama, posebno, obitelj koja konvencionalno shvaća kao sfera „privatnog“ i stoga ne podliježu formalnim zakonima i politikama javne sfere (Molyneaux, 1997).

FEMINISTIČKO LIDERSTVO - Evoluirajuća konceptualizacija vodstva u kojem se moć i pozicije autoriteta - među individualcima/kama, organizacijama, pokretima, u državi i drugdje - koriste kako bi kreirale inkluzivne strukture i procese koji privilegira-

ju tradicionalno marginalizovane glasove, poticali demokratsko uključivanje, i operirali na bazama autentičnosti, legitimiteta i odgovornosti prema interesnim grupama.

FEMINISTIČKA IZGRADNJA POKRETA - Političko organizovanje koje karakterišu inkluzivni i egalitarni procesi dizajnirani za poticanje individualnih agencija ali i za izgradnju duha zajednice i zajedništva, te zajedničkih interesa koji mogu poslužiti kao baza za kolektivne političke akcije. Feministička izgradnja pokreta nije ograničena na samo određene probleme (npr. „ženska pitanja“ kao što su pitanje reproduktivnog zdravlja ili ravnopravne plaće), nego ujedinjuje žene iz različitih društvenih pokreta i sa različitim potrebama. Feministička izgradnja pokreta objedinjuje različite metodologije kao što su feministička popularna edukacija, kritička analiza i refleksija koja omogućava aktivistima i aktivistkinjama da rastave i razmontiraju negativne izraze moći – npr. Rasizam, marginalizaciju, eksploataciju i nasilje - te da upotrebljavaju pozitivne izraze moći sa konstruktivnim krajem (JASS, 2009).

FEMINISTIČKA POPULARNA EDUKACIJA - Politički proces kolektivnog učenja usmjeren na "osnaživanje" na temelju lakšeg dijaloga koji stavlja glasove i iskustva

učenika i učenica u srce učenja i omogućuje analizu snage i patrijarhata. Brazilski stručnjak - aktivist Paulo Freire izvorno je razvio koncept popularne edukacije prije otprilike 50 godina. Freireve metode su naširoko kritikovane i prilagođavana tokom godina pregršti novih participativnih i interaktivnih procesa učenja. Feministička popularna edukacija uključuje rod, kao i klasne analize potlačivanja i počinje s osobnom dimenzijom kao mjestom za osnaživanje i promjene. Na taj način, feministička popularna edukacija nastoji razviti razumijevanje i sposobnosti da se utiče na djelovanje moći unutar privatnog područja: obitelji, seksualnog partnerstva, i brak. Feminističko popularno obrazovanje priznaje kako socijalizacija utiče na žene i njihovu percepciju sebe, njihovo samopouzdanje, zdravlje, sliku tijela, psihologiju, i sposobnost da traže ispunjenje i zadovoljstvo u svim područjima života (VeneKlasen, 2006).

FEMINISTIČKA TRANSGRESIJA - Individualni ili kolektivni oblici otpora koji izazivaju ili potkopati norme i običaje nametnute ženama od strane kapitalističkog patrijarhata i ima za cilj trajno iskorjenjivanje svih oblika ugnjetavanja. Prepoznavanje i djelovanje u znak solidarnosti sa ženama koje se opiru i uzvraćaju udarac protiv povećanja tlačenja, fundamentalizma i nasilja, i bitan je element feminističke izgradnje pokreta.

INTENCIJA / INTENCIONALNOST - Pojam u procesu planiranja koji opisuje napore za društvene i političke promjene uveden od strane srednjo-američke feministkinje Marie Suarez. Pojam je zamišljen kao alternativa linearnim ciljno- i posljedično-orijentiranim planiranjima i vrednovanjima okvira koji su doprinijeli depolitizaciji društvenih promjena. Prevladavajući tehnički pristup planiranju naglašava kvalitativne i uzročno-posljedične načine razmišljanja koji ne mogu u potpunosti prikazati dinamičke obrasce feminističke organizacije i često ne odgovara za temeljne strukturne pokretače (tj. snage) neravnopravnosti. Pojam nastoji oporaviti dinamičnost i neizvjesnost u političkom radu i osigurati fleksibilnost, a istodobno komunicira jasno političko značenje, osobito s postojećim i potencijalnim financijskim donatorima. (Pogledati NVO-zacija.)

MOBILIZIRATI - Uključiti ljude kao političke aktiviste i aktivistkinje kroz akcije u cilju izgradnje i upotrebe snage većine, odnosno brojnosti, i ostalih resursa kako bi iznijeli zahtjeve, uticali na one koji posjeduju moć, i na kraju doprinijeli određenom političkom cilju. Prečesto se ljudi nalaze u „mobilizovani“ ili „uključeni“ u službi programa koje nisu sami pomogli kreirati. Ovo može oslabiti veze i učiniti da se ljudi osjećaju neprijateljski raspoloženo i otuđe-

no. Nasuprot tome, feministička izgradnje pokreta pristupa mobilizaciji na način da uključuje ljude kao političke protagoniste i protagonistkinje, educirajući i gradeći novi sistem vodstva pored toga što traži njihovu podršku (VeneKlasen i Miller, 2002). Pogledati izgradnja biračkog tijela.

NVO-IZACIJA - Lako zapamtljiv izraz koji kritikuje dominaciju organizacija nevladinog sektora (NVO) nad organiziranim naporima društvene pravde koji su povezani samo sa ulogom društvenih pokreta. Također se može odnositi na trend okrenut profesionalizaciji i institucionalizaciji civilnog društva, kao i promjenu odgovornosti, u smislu da NVO nije odgovoran prema zajednici nego prema financijskim donatorima i donatorkama. Iako, nevladine organizacije imaju različite forme, koje nisu problematičke, kritika se odnosi na to da s NVO-izacijom, naponi društvene pravde bivaju depolitizirani, i zamijenjeni tehnokratskim institucijama koje upijaju donatorske fondove iako se u sve većem broju odmiču od potreba, iskustava i prioriteta masovnog biračkog tijela.

„Debata oko NVO-izacije je bila, blago rečeno, zagrijana i vrlo često opora. U biti, u očima njihovih najžešćih kritičara, NVO su optužene za izdaju feministički etičkih principa. NVO depolitiziraju političke

programe i sarađuju sa neoliberalnim. Ali te slijepe pretpostavke, kako su feminističke NVO zapravo sluge neoliberalnom patrijarhatu, u stvari, nisu objasnile dvosmislenost i varijacije između nevladinih organizacija u različitim zemljama, regionima, pa čak i susjedstvima. Binarna „podjela“ na dobre/loše NVO nije u skladu s dualnim ili hibridnim identitetom feminističkih nevladinih organizacija: tehničkih organizacija koje, u isto vrijeme, neke od njih, uključuju dijelove onoga što zovemo pokretom“ (Alvarez, 2008).

ORGANIZIRANJE - Namjerna akcija usmjerena na zbližavanje ljudi kako bi razvila strategije za vodstvo i kolektivni kapacitet potreban za suočavanje za zajedničkim problemima ili za nametanje alternativnog programa pravde. U organiziranje pokreta pravde, uključeni ljudi su obično radnici, s niskim primanjima ili siromašni ljudi, manjine ili žene koje sistem stavlja u nepogodni položaj ili koji/e su isključeni/e iz procesa donošenja odluka. Idealno, ljudi bi postepeno trebali preuzimati više vodećih položaja kako bi rješavali probleme i gradili organizacije i pokrete povezane međusobnim poštovanjem, povjerenjem i zajedničkom svrhom. (Pogledati izgradnja biračkog tijela)

DOSEG (ZA ORGANIZIRANJE) - Veliki izbor različitih strategija – participativno planiranje i organiziranje, medija, edukacije, mobilizacije i direktnog regrutovanja – koje imaju za cilj zadobijanje podrške i direktne uključenosti biračkog tijela kako bi izgradili njihove kapacitete aktivnog građanstva.

PARTICIPACIJA - Aktivni proces kroz koji ljudi proširuju svijest i građanstvo, uče usmjeravati moć, iznalaze rješenja i aktivno utiču na procese odluka koji imaju uticaj na njihove živote.

OTPOR - Akt izazivanja dominantne strukture moći. Otpor se izražava kroz manje vidljive forme poput šutnje, ali i kroz one vidljivije kao što su bojkoti, štrajkovi ili demonstracije, kada više nije sigurno, izvedivo ili efektivno direktno se suočavati sa formalnim institucijama moći.

REZONANCIJA - Sposobnost ljudi da vide odraze svojih života i iskustava u životima, osjećanjima i borbama drugih, građana na suosjećajnosti i solidarnosti, može da posluži kao preobrazbeni politički proces koji pomaže ljudima da analiziraju diskriminaciju i inspiriše duboke veze, vizije pravde i akcije. (Suarez i Miller).

SIGURAN PROSTOR (ZA FEMINISTIČKO ORGANIZOVANJE)

- Zatvoren prostor u kojem žene mogu biti otvorene i iskrene u raspravama o strahovima, rizicima i, ukoliko je potrebno, oporaviti se od fizičkih i psiholoških efekata iscrpljenosti i nasilja, te definirati resurse i pronaći rješenja. U nekim situacijama nasilje se koristi kao oružje da se nipodaštava politička participacija žena ili da ih se ušutka. Održivo feminističko organizovanje zahtjeva postojanje prilika i mogućnosti kako bi se nosilo sa suočavanjem i nasiljem koje ženski otpor može generirati kao i da se razviju strategije za procjenu rizika i sigurnosti.

DOBROBIT

- Stanje zdravlja, ispunjenosti i napretka. Aktivizam nerijetko riskira dobrobit uključenih, i mnogo aktivisti i aktivistkinje se bave aktivizmom nauštrb ličnog blagostanja. Lični rizik s kojim se žene suočavaju u svojim domovima, zajednicama i organizacijama zbog toga što su osnažene i što imaju glas mogu biti zastrašujuće, i mogu natjerati žene da se povuku iz svojih političkih uloga i uključenosti kako bi izbjegle žigosanje i prekid veza sa svojim porodicama i ljudima koje vole. Dobrobit sve više postaje kritično političko pitanje kako žene, zbog ekonomske nestabilnosti, svoju energiju i napore usmjeravaju na preživljavanje svojih porodica. Kako bi se održalo u dužem vremenskom perio-

du, feminističko organizovanje, društveni i politički napori usmjereni na promjenu, moraju priznati uticaj i relevantnost trenutnog momenta u kojem se nalaze, na ženino tijelo i zdravlje, te uključiti „skrb o sebi“ i druge prilike za obnavljanje sopstvene energije, mašte i nade.

DRŽAVA

CIVILNO DRUŠTVO - Prostor društvene interakcije između porodice, tržišta i države, u kojem nivo suradnje zajednice, volonterskog zalaganja, i mreža javne komunikacije određuje svoj potencijal. Civilno društvo podrazumijeva neprofitne institucije, nevladine organizacije, i masovne grupe koje nekad pružaju usluge ili zastupaju građanske interese (npr. organizacije ljudskih prava, radne zadruge, grupe za obnovu zajednice, privatne univerzitete). U snažnom civilnom društvu postoji mnogo različitih tipova grupa, komunikacija je otvorena, te je zastupljen visok nivo javnog uključenja. Represivne države kontroli-
raju društvene odnose i organizacije ne često potiskuju vrijednosti onemogućavajući ljudima da rade zajedno (VeneKlasen i Miller, 2002).

PORODICA - Porodica je definirana skupom odnosa nastalim rođenjem, porijeklom, brakom, opštim pravom, partnerstvom ili drugim društvenim vezama. Ovi odnosi se nerijetko proširuju izvan jediničnog kućanstva na druga kućanstva i grupe. Porodica promovira društvene stavove i vrijednosti koji utiču na prirodu države, civilno društvo i tržište. Po neoliberalnoj paradigmi, porodica se posmatra kao privatni prostor; međutim, obično postoje zakoni za regulisanje nekih aspekata porodičnih odnosa (VeneKlasen i Miller, 2002).

FUNDAMENTALIZMI - Globalni fenomen utemeljen na striktnoj odanosti specifičnoj ideologiji – religijskoj, političkoj, ekonomskoj ili nekoj drugoj – sa konkretnim naporima da se ta ideologija nametne svim socijalnim, političkim i ekonomskim strukturama i uređenjima. Fundamentalističke tendencije su prisutne u svim religijama, uključujući budizam, katolicizam, hrišćanstvo, hinduizam, judaizam, islam, ali i u lokalnim religijama kao što su etno-religijski pokret Kenyan Mungiki, meksički urođenički pokret Tepehuan, i šamanizam u Nepal. Fundamentalizmi su većinom povezani sa religijom, ali također postoje i druge vrste, primjerice, ekonomski fundamentalizam (tržišni fundamentalizam) i politički fundamentalizam (libertarijanski fundamentalizam). Forme fundamentalizma variraju ali zajedničke karakteristike su im: apsolutizam, netolerancija i potiskivanje neistomišljenika. U sklopu fundamentalizma žene su portretirane kao mašine za reprodukciju i simboli kolektivnog identiteta zajednice. Iz toga, nadalje, proizlazi opsjednutost kontrolom ženskog tijela i nezavisnosti, te propisivanje striktno definiranih rodni uloga. Iako, fundamentalistički pokreti u različitim regijama i religijama mogu isticati različite probleme, sa naglaskom na pojedinačnim konkretnim problemima, u svim kontekstima, sve ove kampanje imaju direktan uticaj na ženska tijela i nezavisnost, a osobito na pra-

va lezbejki, gej, biseksualnih, transrodnih, queer i interseksualnih (LGBTIQ) osoba i zajednica. Zbog toga što njihove poruke postaju sve više internalizirane i ukorjenjuju se kao dijelovi ljudskih identiteta, religijski fundamentalizmi mogu zabraniti prostor za neistomišljenike mnogo više i lakše nego ostali patrijarhalni sistemi. Ograničavaju ispitivanje i slobodu izbora, narušavaju osjećaje autonomije i sopstvene ličnosti, i napadaju toleranciju i pluralizam. Efektivno utiču na društvo bez da moraju tražiti moć nad vlašću u državi, fundamentalistički pokreti u svim religijama i regijama specifično ciljaju na mladež – pozivajući se na njihove potrebe i subjektivnost, i ulazeći u sistem edukacije da oblikuju buduće generacije (AWID, 2009).

UPRAVLJANJE - Tokom proteklih nekoliko decenija upravljanje je postalo zvučna riječ u razvoju. Dobro upravljanje se slavi kao neophodno za pozitivne promjene. Posmatra se kao način za učvršćivanje odgovornosti upravljačke strukture, smanjenje korupcije i zloupotrebe moći kao i za učvršćivanje građanskih glasova u procesu donošenja odluka. Organizacije poput Svjetske banke se često pozivaju na upravljanje u svojim publikacijama, kao i međunarodne i nacionalne nevladine organizacije. U najširem obliku pojam upravljanja se odnosi na veze

između ljudi i različitih institucija; to su mehanizmi koji dopuštaju protok informacija, donošenje odluka i odgovornost. Ovaj odnos može biti između vlada i građana/ki, između nevladinih organizacija i ljudi s kojima rade, ili interna menadžerska struktura bilo koje organizacije. O upravljanju se može razgovarati na više nivoa – na nivou međunarodnih organizacija, kao što je Svjetska trgovinska komora, nacionalnih vlada ili masovnih organizacija. Svaki nivo ima svoju relevantnost u zalaganju za pravdu i pravičnost za siromašne i marginalizovane grupe. Nadalje, različiti ljudi će upravljanje doživjeti na različite načine u zavisnosti od nivoa moći ili položaja u društvu (Newman, 2004).

LJUDSKA PRAVA - Pogledati *ženska ljudska prava*.

LJUDSKA SIGURNOST - Pristup sigurnosti baziran na ljudskim potrebama koji se odnosi na autentične uzroke ranjivosti tako što proširuje domen ljudskih prava, ekonomske pravde, dostupnosti hrane i zdravstvene zaštite, zaštite od razornosti prirodnih nepogoda i degradacija, ličnih sloboda od nasilja, uključujući nasilje u porodici, te zaštitu od etničkog i sektaškog nasilja. Pogledati *sigurnost*.

MILITARIZAM - Široki analitički okvir za razumijevanje kolektivnog uticaja korištenja vojne snage i nasilja na svakodnevni život, te društvene, ekonomske i političke institucije koje oblikuju isti. Ova analiza počinje posmatranjem kolonijalističkog ugnjetavanja i njegovih zaostavština glede militarističkih post-kolonijalnih režima; ratova tokom Hladnog rata koji su služili kako bi doveli diktatore na vlast, te masovne ekspanzije naoružanja, kao i trenutačne uloge vojske ali i nasilnih civilnih i političkih konflikata. Također, obuhvata ulogu i efekte američke vojske i vojnih baza na zajednice i uticaj američkih ratova protiv terorizma i droge koji su doveli do masovne relokacije resursa u policijski i vojni sektor pod krinkom „nacionalne sigurnosti“ (Mama i Okazawa Ray, 2008).

NEOLIBERALIZAM - Skup ekonomskih i političkih teorija koji je preoblikovao ulogu vlade i daje sve veći prostor i centralnu ulogu tržištima, tržišno-orientiranim procesima i interesima kapitala. Opšta karakteristika neoliberalizma je želja da intenzivira i proširi tržište, tako što povećava broj, frekvenciju, ponavljanje i formalizaciju transakcija. Rast neoliberalizma je proširio i produbio uticaj kapitalizma na društvene i političke institucije i kulturu. Program uključuje slobodnu trgovinu, smanjenu državnu po-

trošnju, deregulaciju, bezgranične strane investicije, niske poreze za bogate i korporacije, minimalne zaštite rada i okoliša, bez socijalne pomoći za siromašne i sl.

PRAVA - Nešto što svakoj osobi s pravom pripada. Prava mogu biti upisana u zakonu, definirana običajima i/ili uspostavljena kao društvena norma. Iz ovog razloga, sve što se smatra pravom je zapravo rad u nastanku. Koncept prava je potencijalna alatka za reformu ljudskih nada i treba legitimnu političku tvrdnju za koju su država i/ili drugi akteri obavezni te mogu snositi odgovornost. S tim na umu, kako bi ovaj koncept prava imao zaživio u praksi, definicija državljanstva (npr. ko ima prava), nadležnosti države s obzirom na privatnu sferu, i nedjeljivost društvenih, ekonomskih, civilnih i političkih prava mora biti razmotrena. Pogledati *ženska ljudska prava*.

SIGURNOST - Tradicionalno razumijevanje sigurnosti se bazira na sigurnosti države, koje omogućava vlada kroz vojsku i vojna sredstva. Realnost trenutnog momenta, međutim, podrazumijeva i potrebu za širim razumijevanje sigurnosti, koja se odnosi i na opasnosti s kojima se ljudi susreću zbog narušavanja okoline, nasilnih konflikata, nemogućnosti države da omogućiti osnovne ljudske potrebe i slični izazovi. Pogledati *ljudska sigurnost*.

DRŽAVA - Sastavljena od ljudi, procedura, i institucija vlasti. Autoritet i dužnosti države, kao i učešće ljudi u javnom donošenju odluka, pristupu resursima i prilikama su definirani putem zakona i politika. Politike i zakoni se sprovode i implementiraju kroz vladina ministarstva, policiju, sudove, lokalnu vlast i ministarstva i druge institucije. Različite države imaju različite nivoe kontrole nad civilnim društvom i tržištem, te reguliraju odnose u porodici porodičnim pravom (Veneklasen i Miller, 2002).

ŽENSKA LJUDSKA PRAVA - Univerzalna Deklaracija o ljudskim pravima usvojena od strane Ujedinjenih nacija na Generalnoj skupštini 1984. godine daje bazu za definiranje onoga što je u ovom stoljeću fundamentalnim konsenzusom smatrano kao ljudsko pravo svih ljudi, a odnosi se na stvari poput sigurnosti osobe, ropstva, mučenja, zaštite prava, slobode kretanja i govora, religije, okupljanja, prava na socijalnu sigurnost, posao, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, kulturu i državljanstvo. Podrazumijeva se kako da se ljudska prava, definirana Deklaracijom o ljudskim pravima, odnose i na žene. Međutim, kombinacija tradicije, predrasuda, društvenih, ekonomskih i političkih interesa isključuje žene od uživanja „opštih“ ljudskih prava, te ih svrstava u sekundarnu grupu sa statusom grupe sa „specijalnim interesima“ kada se radi o ljudskim pravima. Ova marginalizacija žena u priči o ljudskim pravima je odraz opšte rodne neravnopravnosti u svijetu generalno, i doprino-

si održavanju i opravdava podređeni položaj žene. Također je ograničila okvir onoga što potpada pod nadležnost vlade, i time je direktno uticalo na proces ispravke narušavanja ljudskih prava, čineći ga neproporcionalno teškim za žene i u mnogim slučajevima nemogućim.

Tokom Decenije žena Ujedinjenih nacija (1976–1985), žene sa različitim geografskim, rasnim, religijskim, kulturalnim, i klasnim porijeklom su se organizovale kako bi poboljšale status žena. Ženske konferencije pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija, koje su se održale u gradovima Mexico City (1975), Kopenhagen (1980) i Nairobi (1985), su sazivane kako bi se procijenio položaj žena i kako bi se formulirale strategije za napredovanje žena. U kasnim osamdesetim i radim devedesetim godinama, žene u različitim podnebljima su odlučile promijeniti okvir ljudskih prava, te počele razvijati analitičke i političke alate koji zajedno čine platformu za ideje i prakse ženskih ljudskih prava. Ovo se odnosi na proučavanje okvira ljudskih prava kroz prizmu roda, i opisivanje ženskih života kroz okvir ljudskih prava. Bečka konferencija o ljudskim pravima održana 1993. godine, napokon priznaje ženska prava kao ljudska prava. Posmatrajući okvir ljudskih prava sa ženske perspektive, žene su prikazale kako tadašnje definicije ljudskih prava i prakse ne uzimaju u obzir da kršenje ljudskih prava pogađa žene na drugačiji način, zbog njihovog roda (Bunch i Frost).

EKONOMIJA

KAPITALIZAM - Ekonomski sistem u kojem privatna kapitalna dobra putem nadničarskog rada proizvode proizvode i distribuiraju ih u cilju kreiranja profita. Pogledati neoliberalizam.

• • • • •
EKONOMIJA SKRBI - Neplaćena ekonomija, koja se naziva „domaća“, „reproduktivna“ ekonomija ili jednostavnije „socijalna reprodukcija“ sistem u kojem žene većinom rade na održavanju radne snage i držanju društvenog okvira u redu – na oba polja, u vitalnim uslugama za vladu ali i u komercijalnog sektoru. Ekonomija skrbi proizvodi usluge i proizvode orijentirane na porodicu i društvo kao što su: zdravstvena skrb, skrb za djecu, obrazovanje i sve što ima veze sa skrbi o ljudima. Ekonomija skrbi, u mnogome, zavisi od rada žena. Vrijednost ekonomije skrbi se izostavlja iz oficijelnih ekonomskih statistika, otežavajući realno sagledavanje rodnog uticaja na budžet i politike koje dotiču ovaj sektor. Rad u ekonomiji skrbi nije plaćen, iako može biti finansijski podržan od strane vlade. S druge strane, vladina smanjenja budžeta ili nedostatak sredstava otežavaju teret neplaćenog rada koje žene zaposlene u ovom sektoru snose. Pogledati rad u domaćinstvu.

• • • • •
JAVNO DOBRO - Koncept nastao u 18. stoljeću, a odnosi se na resurse koje javnost dijeli. Javna dobra

uključuju opipljive i neopipljive resurse kao što su parkovi, čista voda, tehnologija, biodiverzitet i internet – stvari koje svi mogu koristiti ali ih niko ne posjeduje. Javna dobra su utjelovljenje napora mnogih pojedinaca i pojedinki, dakle, niti jedan/na pojedinac/ka ne mogu javna dobra posmatrati niti zahtijevati da javno dobro bude njihovo privatno vlasništvo (npr. naučna istraživanja finansirana od strane vlade, intelektualno vlasništvo). Javna dobra postoje za dobrobit svih, i moraju biti zaštićena zbog budućih naraštaja. Prijetnja javnim dobrima je privatizacija, koja podrazumjeva „ograđivanje“ javnih dobara, kao na primjer u industrijama poput rudarstva i drvne industrije. „Negativna javna dobra“ poput otpada i narušenog okoliša, također postoje, te se smatra da je javnost odgovorna za njih. Danas, aktivisti i aktivistkinje, pokušavaju redefinirati i povratiti javna dobra kako bi pristup ovim vitalnim resursima bio demokratski i kako bi se njihovo očuvanje osiguralo za buduće generacije.

KONZUMERIZAM - Praksa kupovine dobara i usluga koje su potrebne pojedincu/ki za život i dobrobit (nasuprot ličnoj proizvodnji tih dobara i dijeljenja istih sa zajednicom). U svojoj iskrivljenoj formi konzumerizam predstavlja način života, i oblikovanja sopstvene ličnosti prema stvarima koje osoba

kupuje. Neoliberalna ekonomija slobodnog tržišta se oslanja na konzumerizam da pospješi ekonomski rast. Profit generiraju konzumenti, i da se primijetiti kako je takozvana ekonomija „slobodnog“ tržišta, u biti, namještajka putem koje se kroz javne i ekonomske politike promoviše potrošnja, primjerice, mogućnost jeftine posudbe novca ili mogućnost data poslodavcima da eliminišu skupe standarde rada, te tako smanje cijenu svojih proizvoda za konzumente.

DEREGULACIJA - Ukidanje ili „razblaživanje“ vladinih pravila i regulacija, uključujući konzumente, rad i zaštite okoliša, koji ograničavaju operacije korporacija i ostalih ekonomskih aktera/ki. Pogledati neoliberalizam.

RAD U DOMAĆINSTVU - Marginaliziran, često nevidljiv, sektor ekonomije, koji se isključivo definira kao „ženski posao“. Rad u domaćinstvu pokriva niz različitih aktivnosti, situacija i odnosa, te uključuje stvari poput: čišćenja, pranja veša, peglanja, kupovine, kuhanja, donošenja vode, brige o bolesnim, odrasli i djeca, briga o ljubimcima, brisanje i uređivanje vrta. Rad u domaćinstvu uključuje odnos moći. U svim društvima rad u domaćinstvu ostaje ženski posao, nigdje muškarci ne snose ravnopravnu odgovornost prema poslovima u domaćinstvu. Kada žene dobi-

ju poslove izvan domaćinstva, druge žene (ili djeca) zauzimaju njihova mjesta, umjesto da muškarci uzmu učešće (IDWN).

• • • • •
RADNIK/CA U DOMAĆINSTVU - Radnik/ca u domaćinstvu obavlja niz zadataka u domaćinstvima drugih ljudi. Mogu kuhati, čistiti, prati veš, brinuti se za djecu, starije osobe ili osobe sa poteškoćama. Također rade na obavljanju vrtlarskih poslova, zaštarski poslova ili poslova vozača. Mnogo njih su žene. Većinom su isključeni/e, pravno ili činjenično, iz procesa radne ili zdravstvene zaštite (ILO). Radnici/e u domaćinstvu su uključeni/e u mnogo vrsta zaposlenja, ali većinom se gleda na elemente poput rase, etniciteta, godina, siromaštva i klase: nekolicina njih koji/e nisu siromašni/e ostavljaju svoja domaćinstva kako bi radili u domaćinstvima onih bogatijih. Različite vrste radnih odnosa postoje, ali većina poslova se dogovara individualno između osoba, nekada i sa ugovorom ali to je rijetkost (IDWN).

• • • • •
EKONOMSKA DEMOKRATIJA - Vizija po kojoj su pristup i kontrola nad resursima – materijalnim, finansijskim, ljudskim i prirodnim – oblikovani od strane demokratskih, transparentnih i odgovornih sistema i institucija. Vlade, internacionalne finansijske institucije, akteri civilnog društva, privatne

kompanije, i ostali utiču na odluke o tome čiji ekonomski i socijalni interesu su napredni i na koji način. Ali, većina ljudi ne zna kako stupiti u kontakt s ovim tijelima, te kako ih natjerati da snose odgovornosti za nepravde koje čine. Na poslijetku, politike se temelje na ideologijama, koncepti poput ekonomije slobodnog tržišta, te konzumerizma i kapitalizma su dobili status normi, te se tako nametnuli kao dio „prirodnog poretka“ stvari. U stvarnosti, ove politike služe kako bi se štitilo bogatstvo i nastavile marginalizirati i iskorištavati žene, kao osnova za rezanje mreža socijalne sigurnosti, ljudskih prava i okolišnih zaštita.

EKSTRAKTIVNE INDUSTRIJE - Industrije koje izvlače prirodne resurse, kao što su nafta, uglj, plin i minerali i kasnije ih prodaju da bi ostvarili profit, a koriste se za proizvodnju krajnjih dobara, na primjer, ulja, dragog kamenja i čipova za kompjutere. Ove industrije su, uglavnom, u vlasništvu velikih međunarodnih korporacija koje akumuliraju bogatstvo, a vrlo rijetko ili skoro nikad ne ulažu nazad u zajednice u kojima se nalaze ti prirodni resursi. Ekstraktivne industrije su zloglasne po tome što domicilno stanovništvo tjeraju na migracije, uništavaju okoliš, te iskorištavaju lokalnu jeftinu radnu snagu, a sve ovo im je omogućeno od strane lokalne i nacionalne vlasti koje žude za stranim investicijama.

SLOBODNO TRŽIŠTE ILI TRŽIŠNA EKONOMIJA

Ekonomija koja podrazumijeva da su proizvodi i usluge komercijalizirani, te se kupuju i prodaju na tržištu bez uplitanja vlade i regulacija. Cijene diktira zakon ponude i potražnje, koji je kao jedna vrsta ekonomske klackalice, gdje se proizvodi i usluge prodaju „slobodno“ po onim cijenama po kojima su kupci spremni da ih plate. Zagovarači slobodnog tržišta tvrde da putem ove razmjene proizvoda i usluga, od elektronike i nekretnina, pa do obrazovanja i zdravstvene zaštite, na slobodnom tržištu će zakoni ponude i potražnje regulirati cijene tako da će svi imati pristup svemu što im je potrebno za egzistenciju. U teoriji bi to trebalo da takvo tržište stvori mnoštvo konkurencije, te bi se proizvođači natjecali u tome ko će ponuditi kvalitetniji proizvod ili uslugu po što pristupačnijoj cijeni, što bi bilo od ogromne koristi za kupce. U praksi, međutim, ne postoji realizirana ideja „slobodnog“ tržišta, globalne ekonomske politike, ugovori o trgovini, i pravila tržišta su tako regulirana da štite proizvođače, primjerice uklanjaju tržišne barijere nauštrb okoliša i zaposlenika, te time smanjuju finansijske troškove proizvodnje. Tržišna ekonomija, u teoriji, pretpostavlja kako svi imaju jednaku moć kupovine, potencijale i prilike (ukoliko se potrude). Ali sveprisutne stvari poput diskriminacije plata, rasizma, i neravnopravnog pristupa

kvalitetnom obrazovanju obaraju tu pretpostavku. Pogledati ekonomija solidarnosti.

SLOBODNA TRGOVINA - Koncept baziran na ugovorima o trgovini između država, koji se temelje na principima slobodnog tržišta i neoliberalizma. Ugovori o slobodnoj trgovini, najčešće rezultiraju ukidanjem tržišnih barijera, primjerice radnih standarda ili tarifa na uvozna dobra, pod pretpostavko da će se proizvodi poput hrane proizvoditi tamo gdje je najjeftinije, te tako biti pristupačni svima.

GLOBALIZACIJA - Visoko osporavan pojam. Kao tehnički proces, globalizacija se može objasniti kao povećavanje jednostavnosti i brzine kojom se ljudi, proizvodi, kultura, mediji i ideologiji kreću preko političkih i geografskih granica, zahvaljujući lakšem pristupu tehnologijama, a najviše zahvaljujući internetu. Kao politički proces, globalizacija se odnosi na način na koji države i multinacionalni akteri (primjer, korporacije) koriste nove tehnologije i zagovaraju eliminisanje trgovinskih barijera kako bi proširili svoj uticaj i doseg. Kritičari vide globalizaciju kao trenutni model razvoja svijeta po kojem globalni Sjever (SAD i ostale napredne države, uključujući Kanadu i države Evropske ekonomske unije) nameće i forsira svoje neoliberalne politike i ekonomske propise na

siromašne države globalnog Juga i istočne Evrope. Glavi pokretač globalizacije je Svjetska trgovinska organizacija koja nameće ugovore o slobodnoj trgovini ovim državama. Ugovori o slobodnoj trgovini su doveli do toga da se države natječu za jeftinu radnu snagu i više profitne marže, i u isto vrijeme ukidaju regulacije o radu i okolišu (Kerr i Sweetman, 2003).

NEFORMALNA EKONOMIJA - Ne jedna, nego mnogo ekonomija ili dijelova ekonomije po kojoj su proizvod i usluge prodavane izvan tržišta, bez regulacije vlade u pogledu poreza, a u nekim slučajevima mogu biti i razmjenjivani bez prisustva monete. Neformalni sektor može kreirati prilike za zaradu, na primjer, prodavanjem hrane, usluga brige o djeci, ili ponudom rada kada se ne mogu naći poslovi u formalnom sektoru. Zbog činjenice da neformalni sektor posluje izvan dosega vlade, postoji mogućnost nametanja sopstvenih pravila i regulacija, te se na taj način zaštititi. S druge strane, neformalna ekonomija može biti izrabljujuća i nasilna, posebno u slučajevima kada se trguje zabranjenim proizvodima kao što su droge i oružje.

NEFORMALNI RAD - Neformalni rad se odnosi na zaposlenje koje se dešava dijelom ili potpuno izvan

formalnog tržišta rada, i nije reguliran ili oporezovan od strane države.

MEĐUNARODNE FINANSIJSKE INSTITUCIJE

Najveće i najpoznatije međunarodne institucije su: Međunarodni monetarni fond (MMF) i Svjetska banka. Ove institucije se bave posuđivanjem finansijskih sredstava državama koje imaju loše finansijsko stanje kako bi pokrili troškove i potpomogli tim državama, sufinansirajući projekte obnove, poput izgradnje autoputeva, infrastrukture ili finansiraju projekte fokusirane na obrazovanje i poboljšanje zdravstvene zaštite. Iako se vode kao „međunarodne“ institucije na njihove odluke utiču bogate zapadne zemlje sa dugom historijom pozajmljivanja sredstava siromašnim državama, te nametanjem visokih poreza, osobito 1970-ih godina kada su ti masivni zajmovi korišteni kako bi se diktatori doveli na vlast, za kupovinu oružja, otplatu drugih zajmova ili da se pokrije visoka cijena nafte. Danas, zemlje sa niskim standardom života još uvijek se nalaze pod teretom tih ilegalnih dugova, pojam koji koriste aktivisti za socijalnu pravdu kako bi opisali prezaduženost nastalu prije nekoliko decenija dok su te države bile pod vlašću nedemokratskih, autoritativnih lidera koji nisu koristili te zajmove kako bi popravili socio-ekonomske položaje svojih

država. Ova prezaduženost i ilegalni dugovi tjeraju te države da usvajaju nametnute politike i regulacije od strane međunarodnih finansijskih institucija kako bi ostvarili pravo na zajam (Jubilee USA Network).

• • • • •
• **IZDRŽAVANJE** - Izdržavanje osobe predstavlja
• način na koji ta osoba preživljava i skrbi se za sopstve-
• nu egzistenciju.
•

• **TRŽIŠTE** - Prostor u kojem se razmjenjuju proizvodi
• i usluge, te gdje se završavaju poslovi, trgovina,
• industrijska proizvodnja i potrošnja.
•

• • • • •
PRIVATIZACIJA - Pojam koji opisuje kompleksne politike, procese i bazične komponente neo-liberalne ideologije po kojoj se odgovornost prema javnim dobrima prebacuje iz nadležnosti vlade u nadležnost privatnog sektora. Privatizacija se bazira na tržišnom modelu, i predlaže se kao alternative nefunkcionalnom i slabom vladinom programu. Pod pretpostavkom da će tržišni mehanizmi djelovati u stvaranju zdrave konkurencije, te tako podići nivo usluga. Privatizacija naglašava lične i kompetitivne vrijednosti te se fokusira na ekonomski povrat. Ovo se kosi sa konceptima međusobne odgovornosti i solidarnosti u zajednici te stvara osjećaj kako su javna dobra zapravo privatno vlasništvo (Reilly i Marphitia, 2006).

SOCIJALNA ZAŠTITA - Skup politika koje su usmjerene na prebacivanje određenih prihoda i sredstava ugroženim dijelovima stanovništva. Služe kako bi zaštitile siromašne grupe stanovništva od rizika koje nosi izdržavanje, te nastoje poboljšati status tih marginaliziranih grupa. Transformativna socijalna zaštita radi sve ovo i još dodatno osigurava da svi ljudi imaju pristup resursima na koje imaju pravo, a koji im trebaju kako bi normalno egzistirali (ID, 2009).

EKONOMIJA SOLIDARNOSTI - Ekonomija solidarnosti je alternativa ili dopuna tržišnoj ekonomiji, a sastoji se od ekonomskih napora koji se ne poduzimaju u svrhu ostvarivanja profita, nego za kolektivnu dobrobit. U mnogim primjerima žene su se uvezale zajedno kako bi pokrenule mala poduzetništva, kao što su prodavnice, vrtovi, javne kuhinje, skrb za djecu i finansijska kooperacija. Ekonomija solidarnosti, promovira organizaciju i kulturu zajedničkog donošenja odluka, i može pomoći ženama da lakše pristupe osnovnim ekonomskim i socijalnim pravima, kao što su hrana, obrazovanje i finansijska sredstva. Također može olakšati teret ženama koje besplatno rade u sektoru ekonomije skrbi.

REFERENCE

1. AGENDE (Brazil), Centro de la Mujer Peruana Flora Tristan (Peru) and Equidad de Genero (Mexico). Training. (2006) "Course on Feminist Advocacy." Strengthening Advocacy Skills of Latin American NGOs that work on Reproductive and Sexual Rights. Brazil, 2001. Cited in VeneKlasen and Miller, A New Weave of Power.
2. Alvarez, S. (2008). The NGO-ization of Women's Movements and its Implications for Feminist Organizing, workshop at the AWID International Forum on The Power of Movements, 14-17 November 2008, Cape Town.
3. Association for Women's Rights in Development (AWID). (2009) New Insights on Religious Fundamentalisms, Research Highlights. Toronto, Mexico City, and Cape Town: AWID.
4. Batliwala, S. (1993). Women's Empowerment in South Asia - Concepts and Practices, Asia Pacific Bureau of Adult Education's (ASPBAE) study on FAO's Freedom from Hunger campaign. In VeneKlasen and Miller, Basic Concepts of Power, A New Weave of Power, People and Politics. 41. Print.
5. Batliwala, S. (1994). The Meaning of Women's Empowerment: New Concepts from Action. In Population Policies Reconsidered: Health, empowerment, and rights. Boston: Harvard University Press.
6. Batliwala, S. (2008). Introduction. Changing their world: Concepts and practices of women's movements. Ed. Srilatha Batliwala. Toronto, Mexico City, and Cape Town: Association for Women's Rights in Development (AWID).

7. Batliwala, S. (2011a). Feminist Leadership for Social Transformation: Clearing the Conceptual Cloud. New Delhi: CREA.
8. Batliwala, S. (2011b). Unpacking social exclusion: a primer for marginalized women. Count Me In! Conference Papers, Kathmandu, 16-18 April 2011. New Delhi: CREA. 17-36.
9. Bunch, C. & Frost, S. (2000). Women's Human Rights: An Introduction. Routledge International Encyclopedia of Women: Global Women's Issues and Knowledge. Routledge.
10. CREA (2006). Sexual Rights and Social Movements. CREA: New Delhi.
11. Facio, A. & Morgan, M. I. (n.d.). Equity or Equality for Women? Comparative Constitutional and International Human Rights Law Perspectives. Lecture, Women, Gender and Justice Program at the United Nations Latin American Institute for Crime Prevention (ILANUD). Costa Rica. Unpublished.
12. Facio, A. (2011). Age Matters. Discussion paper prepared for JASS (Just Associates).
13. Gaventa, J. (1997). Citizen Knowledge, Citizen Competence, and Democracy Building. The Good Society, 5:3 (1997).
14. Goodman, D. & Schapiro, S. (1997). Sexism Curriculum Design. Teaching for Diversity and Social Justice, A Sourcebook. Ed. Maurianne Adams, Lee Anne Bell, and Pat Griffin. New York: Routledge, 110-140. Print.

15. Governance and Social Development Resource Centre (GSDRC). Social Exclusion as a Process. Web page. UK: University of Birmingham. Accessed 23 March 2011.
16. Griffin, P. & Harro, B. (1997). Heterosexism Curriculum Design. Teaching for Diversity and Social Justice, A Sourcebook. Ed. Maurianne Adams, Lee Anne Bell, and Pat Griffin. New York: Routledge. 141-169. Print.
17. Institute for Development Studies (IDS), (2009). Social Protection Responses to the Financial Crisis: What do we know? IDS In Focus Policy Briefing 7.4. UK: IDS.
18. International Domestic Workers Network (IDWN), (2011). What is Domestic Work? Respect and Rights for Domestic Workers. Online posting. Switzerland: IDWN, n.d. (Web). Accessed 27 December 2011.
19. International Labour Organization (ILO), (2011). Domestic Workers. Online posting. Geneva: ILO, n.d. (Web). Accessed 27 December 2011.
20. JASS (Just Associates), (2008). Feminist Epistemology. Neobjavljen.
21. JASS, (2009). Imagining and Rebuilding Feminist Movements for the Future. Internal strategy document. Washington, DC: JASS (Just Associates).
22. Jubilee USA Network. Beginners' Guide to Debt. Online posting. USA: Jubilee USA, n.d. (Web). Accessed 27 December 2011.

23. Kerr, J. & Sweetman, C. (2003). Editorial: Women Reinventing Globalisation. Gender and Development 11.1 (May 2003): 3-12.
24. Khan, A. (2011). Gender-based Violence and HIV: A Program Guide. Washington, DC: USAID's AIDS Support and Technical Assistance Resources (AIDSTAR-One).
25. Mama, A. and Okawaza-Ry, M. (2008). Editorial: Militarism, Conflict, and Women's Activism. Feminist Africa 10 (August 2008): 1-7.
26. Miller, V., VeneKlasen, L., Reilly, M. & Clark., C. (2006). Making Change Happen: Power. Concepts for Revisioning Power for Justice, Equality, and Peace. Washington, DC: JASS (Just Associates).
27. Molyneaux, M. (1997). Gender, Citizenship and Democracy: Reflections on contemporary debates, Institute de la Mujer. In VeneKlasen and Miller, A New Weave of Power, People and Politics, 2002.
28. Moreno, C. (2005). WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence Against Women: Initial Results on Prevalence, Health Outcomes and Women's Responses. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
29. Mukhopadhyay, M. (2004) Introduction. Gender, Citizenship, and Governance. A Global Sourcebook. Ed. Minke Valk, Sarah Cummings, and Henk van Dam. The Netherlands: KIT (Royal Tropical Institute) and Oxfam Publishing. 13-28. Print.

30. Newman, K. (2004). *Reflect, Rights and Governance: Insights from Nigeria and South Africa*. UK: Action Aid International.
31. Rauscher, L. & McClintock, M. (1997). *Abelism Curriculum Design. Teaching for Diversity and Social Justice, A Sourcebook*. Ed. Maurianne Adams, Lee Anne Bell, and Pat Griffin. New York: Routledge. 198-229. Print.
32. Reilly, M. & Marphatia, M. (2006). *Forging a Global Movement: New Education Rights Strategies for the United States and the World*. Washington, DC: Action Aid USA and JASS (Just Associates).
33. Suarez Toro, M. & Miller, V. (Forthcoming). *Resonance and the Butterfly Effect: Feminist Epistemology and Popular Education. Asking, We Walk: South as New Political Imaginary*. Ed. Corrine Kumar. Bangalore: Streelekha Publishers.
34. VeneKlasen, L. & Miller, V. (2002) *A New Weave of Power, People and Politics*. Washington, DC: World Neighbors.
35. VeneKlasen, L. (2006). *Popular Education Revisited*. Washington, DC: JASS (Just Associates).
36. Wijeyesinghe, C. L., Griffin, P. & Love, B. (1997). *Racism Curriculum Design. Teaching for Diversity and Social Justice, A Sourcebook*. Ed. Maurianne Adams, Lee Anne Bell, and Pat Griffin. New York: Routledge. 82-109. Print.

37. Yeskel, F. and Leondar-Wright, B. (1997). *Classism Curriculum Design. Teaching for Diversity and Social Justice, A Sourcebook*. Ed. Maurianne Adams, Lee Anne Bell, and Pat Griffin. New York: Routledge. 231-260. Print.